

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

УДК 378.147.221:044(043)

БОЙКО Наталія Іванівна

**ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2008

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі теорії та історії педагогіки в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор
дійсний член АПН України,
Бондар Володимир Іванович,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
Інституту педагогіки і психології, директор.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник
Солдатенко Микола Миколайович,
Інституту педагогічної освіти і освіти
дорослих АПН України, завідувач відділу теорії
та історії педагогічної майстерності;

кандидат педагогічних наук, доцент
Яшанов Сергій Микитович,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
завідувач кафедри інформаційних систем і технологій.

Захист відбудеться "12" червня 2008 р. о 16⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий "10" травня 2008 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. Д. Сиротюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні, світові тенденції гуманізації, інтеграції та глобалізації суспільства визначили нові пріоритети розвитку освітньої галузі. Одним із головних напрямів модернізації освіти в Україні є створення якісно нової школи – школи життєтворчості й самореалізації особистості, в якій утверджується бажання і вміння навчатися впродовж життя. У Національній доктрині розвитку освіти зазначається, що одним із основних аспектів реформування освіти є впровадження в навчально-виховний процес сучасних педагогічних і науково-методичних досягнень, а одним із основних шляхів удосконалення змісту освіти є широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Бурхливий розвиток новітніх систем та засобів створення, збереження і обробки інформаційного потоку в світі докорінно змінив стратегію, напрями та ієрархію суспільних цінностей буття. Інформаційно-комп'ютерні системи активно поширилися на різноманітні сфери життєдіяльності людини, серед яких освітня галузь. Факт входження в сучасне життя інформаційно-комунікаційних технологій не може не відобразитися на процесах, які беруть участь у створенні нових засад в освітній діяльності.

Різноманітні аспекти впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес привертали увагу багатьох дослідників. Дидактико-педагогічні та методичні проблеми інформатизації навчального процесу вивчали В. Болтянський, В. Безпалько, Ю. Дорошенко, М. Жалдак, В. Монахов, Н. Морзе, Ю. Рамський, В. Розумовський, О. Співаковський та ін. У працях Ю. Машбиця, В. Зінченка, Н. Тализіної тощо досліджувалися психолого-педагогічні аспекти застосування інформаційних технологій у навчальному процесі.

Ефективне використання студентами світового інформаційного потенціалу є визначальним чинником зближення вітчизняної та європейської вищої освіти. У Законі України “Про Концепцію Національної програми інформатизації” вказується на необхідність підготовки молоді до сприйняття все більш зростаючого потоку інформації. На місце її пасивного сприймання ставиться самостійний пошук нової інформації, вміння аналізувати і використовувати інформаційний потенціал для орієнтації у провідних концепціях і теоріях, щоб на їхній основі формувати власне мислення. Студент повинен навчитися володіти прийомами самостійного пошуку, збору, обробки, аналізу та синтезу інформації, отримати знання, вміння і навички інформаційного самозабезпечення з навчальної і науково-дослідної діяльності.

Обсяг наукових знань у будь-якій сфері діяльності, особливо в технічній, майже повністю поновлюється впродовж 5–6 років. Враховуючи цю обставину, в навчальному процесі вищого навчального закладу має передбачатися багатоаспектна самостійна робота студентів, оскільки саме у студентські роки найактивніше формується потреба самостійно поновлювати свої знання, доповнюючи відомості, одержані на лекціях та лабораторно-практичних заняттях.

Необхідність організації самостійної роботи обумовлена все вищими вимогами до рівня загальнокультурної і спеціальної підготовки випускників вузів, зміною загальноосвітніх парадигм, підготовкою майбутніх фахівців до професійного, компетентного входження в ринок праці з міцно сформованими потребами у постійній професійній самоосвіті та саморозвитку.

Проблеми організації самостійної навчальної діяльності студентів різнобічно висвітлюються в працях А. Алексюка, Ю. Бабанського, В. Бондаря, В. Козакова, І. Лернера, О. Мороза, П. Підкасистого, В. Сластьоніна, Л. Спіріна, Л. Сущенко, М. Шкіля, О. Ярошенко та ін.; роль викладача–тьютора в організації самостійної навчальної діяльності студентів розглядається Л. Зоріною, Л. Кондрашовою, М. Корцем, М. Скаткіним, В. Сластьоніним та ін.; самостійна робота визначається як один із ефективних методів пізнавальної діяльності в роботах А. Алексюка, Б. Єсипова, П. Підкасистого та ін.; самостійна робота як форма організації навчання досліджується Ю. Бабанським, М. Дяченком, Л. Кандибович, І. Лернером, В. Сиротюком та ін.; програмоване навчання виділяється як один із напрямів індивідуалізації самостійної пізнавальної діяльності студентів В. Беспальком, А. Матюшкіним, Н.Тализіною, М. Юсуповою; значна увага приділяється управлінню самостійною пізнавальною діяльністю студентів (В. Бондар, Т. Габай, Є. Машбиць, В. Паламарчук, М. Солдатенко, Н. Протасова та ін.).

На думку дослідників Т. Баркова, М. Бобкова, Н. Дідусь, А. Остапенко, О. Рогової, невміння студентів навчатися пов'язано насамперед із відсутністю у них інструментарію для успішного подолання труднощів у самостійному засвоєнні наукових знань, що вимагає постійної мобілізації волі й уваги, максимальної віддачі інтелектуальних сил. У цих умовах першочергового значення набуває проблема організації й технізації самостійної роботи у ВНЗ.

Досягнення сформованості у студентів самостійності багато в чому, на думку дослідників М. Айзенберга, Г. Воробйова, І. Геллера, Н. Гендіної, М. Жалдака, Н. Морзе, Л. Макаренка, Є. Полат, Л. Савенкової, С. Яшанова та інших, залежать від рівня їхньої

інформаційної культури, а саме від уміння самостійно здобувати, опрацьовувати і використовувати інформацію в процесі освітньої й наукової діяльності.

Аналіз ступеня розробки різних аспектів зазначеної проблеми засвідчив недостатнє дослідження питань, які пов'язані з розглядом особливостей та прогнозування наслідків використання нових технологічних та інформаційних підходів до процесу самостійного навчання, визначав би форми роботи за умов нової методологічної орієнтації модернізації навчального процесу.

Отже, значущість і недостатня теоретична та практична розробленість проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій для організації самостійної роботи студентів зумовили вибір теми дослідження **“Організація самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій (протягом 2002–2007 років замовлення МОН України, наказ № 141 від 10.09.2003 р.; є складовою дослідницької теми навчального закладу “Науково-методичні основи організації самостійної роботи студентів” (реєстраційний номер 0193И044995) та теми “Ефективність організації самостійної роботи студентів з використанням інформаційних технологій” (реєстраційний номер 0193И044996)).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 7 від 24 травня 2006 року) та узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 6 від 27.06.2006 року).

Мета дослідження розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити вплив засобів інформаційно-комунікаційних технологій на підвищення ефективності організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів.

Відповідно до мети визначені такі **завдання дослідження**:

- 1) проаналізувати стан дослідження проблеми у філософській, психолого-педагогічній, науково-методичній літературі та практиці;
- 2) обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити ефективність моделі організації самостійної роботи студентів за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій;
- 3) виявити педагогічні умови ефективної організації самостійної роботи студентів за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій;

4) розробити електронний науково-методичний комплекс, який сприятиме оптимізації самостійної роботи студентів в умовах застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій.

Об'єкт дослідження – самостійна робота студентів як форма організації навчання у вищому технічному навчальному закладі.

Предмет дослідження – процес організації самостійної роботи студентів із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що ефективність навчальної діяльності студентів значно підвищиться, якщо в систему організації самостійної роботи будуть включені інформаційно-комунікаційні технології: автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи, гіпермедійні, мультимедійні, телекомунікаційні та мережеві технології.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять філософські положення теорії пізнання, теорії особистості та її розвитку в процесі професійної підготовки (В. Андрущенко, В. Бех, Г. Волинка, П. Гуревич, В. Кремень, А. Урсул); основні положення законодавчих та нормативних документів про освіту, зокрема Закони України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, “Про вищу освіту”, “Про Концепцію Національної програми інформатизації”, а також Національна доктрина розвитку освіти, Державні стандарти вищої освіти (за технічними спеціальностями); праці з методології та теорії інформатизації (В. Биков, І. Булах, Є. Веліхов, А. Гуржій, А. Єршов, М. Жалдак, М. Корець, В. Монахов, Б. Наумов); формування основ інформаційної культури та комп'ютерної грамотності (В. Бородіна, Г. Воробйов, І. Геллер, Н. Гендіна, Б. Гершунський, А. Гуржій, Н. Джинчарадзе, А. Каджаспіров, В. Монахов, Н. Морзе, Н. Ничкало, Н. Розенберг та ін.); дані досліджень, присвячених проблемам педагогіки і психології вищої освіти (А. Алексюк, С. Архангельський, В. Бондар, Л. Вовк, В. Гинецинський, П. Гусак, Н. Дем'яненко, В. Євдокимов, В. Краєвський, О. Леонтєв, В. Луговий, М. Солдатенко, О. Тихомиров, А. Тряпцін, О. Шпак, О. Ярошенко).

Методи дослідження. Відповідно до мети та поставлених завдань дослідження було використано систему методів, що включала:

теоретичні – аналіз наукової літератури з теми дослідження для розкриття поняття “самостійна робота студентів вищих навчальних закладів”; класифікація та систематизація теоретичних та експериментальних даних; аналіз програмних засобів загального та суто педагогічного призначення з погляду доцільності їхнього використання в навчальному процесі; теоретичне моделювання структури та змісту спецкурсу “Організація самостійної роботи студентів з використанням інформаційно-комунікаційних

технологій”, що надало змогу систематизувати теоретичні матеріали за темою дослідження;

емпіричні – методи масового збору інформації (опитування, тестування, бесіди, педагогічні спостереження), що сприяло вивченню стану проблеми; педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний), який застосовується з метою вивчення стану та перевірки ефективності впровадження запропонованої системи організації самостійної роботи студентів;

методи обробки результатів дослідження – порівняльні методи, кількісний та якісний аналіз, методи математичної статистики (для вивчення процесу формування самостійності студентів).

Експериментальна база та організація дослідження. Дослідно-експериментальною базою було обрано факультет телекомунікацій Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій та факультет телекомунікацій та захисту інформації Національного авіаційного університету. Всього дослідженням було охоплено 189 студентів експериментальних та 191 студент контрольних груп, а також 25 викладачів вищеназваних ВНЗ.

Дослідження проводилося у три етапи впродовж 2002–2007 р.

На першому пошуковому етапі (2002–2003 рр.) вивчалася та аналізувалася наукова та методична література; визначалася проблема дослідження; проводився цілеспрямований аналіз інформаційних джерел з метою обґрунтування проблеми дослідження; визначалися теоретичні основи та завдання дослідження, формулювалася робоча гіпотеза, здійснювався аналіз існуючого стану організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів.

На другому констатувальному етапі експерименту (2003–2005 рр.) розроблено і теоретично обґрунтовано зміст та структуру організації самостійної роботи студентів спеціальностей; визначено програму і методику дослідження, проведено дослідження існуючого стану організації самостійної роботи студентів та визначено фактори, які впливають на її ефективність.

На третьому формувальному етапі дослідження (2005–2007 рр.) проводився формувальний експеримент; розроблялася й експериментально перевірялася на ефективність модель організації самостійної роботи студентів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; опрацьовувалися та аналізувалися експериментальні дані; здійснювалося теоретичне та науково-методичне узагальнення й систематизація результатів формувального експерименту; робилися відповідні висновки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що;

вперше запропоновано, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено модель організації самостійної роботи студентів із застосуванням різних типів інформаційно-комунікаційних технологій; обґрунтовано ефективність використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у процесі організації самостійної роботи студентів; розроблено зміст і технологію організації самостійної роботи студентів із використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечують ефективну самостійну навчально-пізнавальну діяльність студентів при вивченні теоретичного матеріалу, розв'язанні практичних завдань, контролі, самоконтролі та оцінюванні навчальних досягнень студентів;

удосконалено пропозиції щодо реалізації основних форм організації самостійної роботи студентів спеціальностей, конкретизовано чинники, що сприяють підвищенню ефективності самостійної роботи студентів із використанням інформаційно-комунікаційних технологій навчання (широке застосування сучасних засобів передачі навчальної інформації, оцінювання знань студентів із використанням комп'ютерних технологій тощо).

подальшого розвитку набуло вирішення проблеми організації самостійної роботи студентів як провідної форми навчання у вищих навчальних закладах освіти.

Практичне значення дослідження полягає в розробці навчально-методичного комплексу з викладання спецкурсу “Організація самостійної роботи студентів з використанням інформаційних технологій”, який містить: 1) навчальну програму для підготовки студентів за напрямом 0924 “Телекомунікації” та 1601 “Інформаційна безпека”; 2) методику діагностування рівня готовності студентів до самостійної роботи та інформаційної культури, необхідної для застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій у процесі організації самостійної роботи; 3) методичні рекомендації для проведення занять зі спецкурсу за допомогою сучасних джерел інформації (Інтернет, електронні підручники тощо) у поєднанні з результатами інших наукових розробок цього напрямку та використання спеціального програмного забезпечення, орієнтованого на самостійну активно-пізнавальну та практичну діяльність студентів; 4) критерії оцінювання ефективності організації самостійної роботи студентів.

Основні концептуальні положення та методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи із застосуванням засобів інформаційно-комунікаційних технологій впроваджено у процес підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” на факультеті телекомунікацій Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій (довідка № 08/947/1 від 30.08.06 р.), факультеті телекомунікацій та захисту інформації Національного авіаційного університету (довідка № 1485-02 від 06.09.06 р.),

Інституту гуманітарно-технічної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова (довідка № 114 від 12.09.07 р.) та узагальнено Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України (довідка №1.4/18-811 від 20.09.06 р.).

Особистий внесок автора полягає у теоретичному обґрунтуванні шляхів підвищення ефективності організації самостійної роботи студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій; розробленні навчально-методичного забезпечення процесу організації самостійної роботи студентів з використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій; впровадженні результатів дослідження у практику роботи вищого технічного навчального закладу. У спільній публікації з А. Байраківським використано ідеї та практичні напрацювання авторки щодо особливостей застосування засобів ІКТ в організації самостійної пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів.

Вірогідність й аргументованість одержаних наукових результатів і висновків забезпечується всебічним аналізом предмета дослідження, теоретико-методологічним обґрунтуванням вихідних позицій, використанням взаємодоповнюючих методів, адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження, поєднанням кількісного та якісного аналізів експериментальних даних, обробкою отриманих даних за допомогою методів математичної статистики.

Апробація основних результатів дослідження. Теоретичні положення і практичні результати дослідження викладено в доповідях щорічних звітно-наукових конференціях Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова протягом 2002–2008 рр.; наукових та науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема *міжнародних*: “Проблеми та шляхи розвитку вищої технічної освіти” (м. Київ, 2002), “Болонський процес: трансформація навчального процесу у технологію навчання” (м. Київ, 2004); “Кредитно-модульна технологія навчання та методичне забезпечення контролю якості успішності” (м. Полтава, 2005), “Сучасні тенденції та перспективи розвитку освіти і науки у вищих навчальних закладах України” (м. Хмельницький, 2006), “Болонський процес: трансформація навчального процесу у технологію навчання” III Міжнародна науково-методична конференція (м. Київ, 2006), “Інноваційні технології навчання в сучасній дидактиці вищої школи” (м. Полтава, 2007); “Актуальні проблеми розвитку інформаційно-комунікаційних технологій навчання у напрямку інтеграції вищої освіти України до єдиного Європейського освітнього простору” (м. Київ, 2007).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 7 публікаціях (з них 6 одноосібних у фахових виданнях з педагогіки); 2-х навчальних програмах, навчально-методичному посібнику та методичних рекомендаціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (257 найменувань) та 8 додатків; містить 4 таблиці, 5 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 255 сторінок, з яких 200 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність наукового пошуку з обраної проблеми, розкрито стан її вивчення, визначено об'єкт, предмет, мету, наукову гіпотезу, завдання дослідження, охарактеризовано теоретико-методологічні засади організації наукового дослідження, методи та етапи, наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, зазначено шляхи апробації та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі **“Теоретико-методологічні засади організації самостійної роботи студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій”** проаналізовано стан дослідження проблеми у філософській, психолого-педагогічній, науково-методичній літературі та практиці, проведено історико-педагогічний аналіз проблеми самостійної роботи студентів, розглянуто психолого-педагогічні основи процесу організації самостійної роботи, обґрунтовано підходи до розкриття її змісту та структури, проведений аналіз стану дослідження проблеми використання засобів ІКТ у самостійній роботі студентів.

Входження України в єдиний освітній простір Європи вимагає модернізації освітньої діяльності вищих навчальних закладів у контексті європейських вимог та сприяє практичному приєднанню до Болонського процесу. Вивчення наукових джерел крізь призму вимог Болонської декларації засвідчило, що проблема самостійної роботи студентів була актуальною в різні періоди розвитку вищої освіти. Але якщо на етапах становлення вищої освіти самостійна робота студентів розглядалась як важлива форма організації навчального процесу, що поступалася за обсягом аудиторних занять, то сучасні нормативні документи Міністерства освіти і науки України визнають її основним видом навчально-пізнавальної діяльності студентів. Навчальний час, відведений на СРС, регламентується навчальним планом і повинен становити не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу студента, відведеного на вивчення конкретної

дисципліни.

Новою парадигмою освіти визначається якісно новий етап удосконалення самостійної роботи студентів у навчально-виховному процесі, якій присвячена велика кількість наукових праць, у яких розкриваються різні аспекти даної проблеми: сутність самостійної роботи та її значення; види робіт та методика їх організації; ефективність самостійної роботи та ін. Значний внесок у дослідження цих проблем зробили А. Алексюк, В. Бондар, Б. Єсіпов, В. Козаков, О. Мороз, П. Підкасистий, М. Солдатенко. Питання оптимізації навчального процесу ВНЗ в умовах реалізації Болонської декларації порушували Я. Болюбаш, В. Журавський, М. Згуровський, В. Євдокимов, В. Кремень, В. Кривуца, О. Микитюк, П. Сікорський, В. Шинкарук та інші. Однак слід відзначити, що у сучасній педагогіці не існує однозначного визначення поняття “самостійна робота студентів”.

Сутність самостійної роботи розглядається як метод навчання, як форма організації пізнавальної діяльності, як засіб залучення студентів до самостійної пізнавальної діяльності і, нарешті, як вид навчальної діяльності студентів. Неоднозначність у визначенні сутності, завдань, методів, форм і засобів організації самостійної роботи не тільки несприятливо позначається на теоретичному аспекті дослідження проблеми, а й має негативний вплив на практику навчального процесу.

Розглядаючи систему організації СРС, ми у своєму дослідженні дотримуємося погляду, що *самостійна робота – це складне багатомірне педагогічне явище, яке включає систему взаємопов'язаних структурних і функціональних компонентів, що утворюють цілісну єдність, підпорядковану цілям виховання, освіти і розвитку в умовах її опосередкованого управління та самоуправління.*

Аналіз змісту організаційного циклу самостійної навчальної діяльності як системи дозволив виділити в її структурі такі основні елементи: мета діяльності, її зміст, методи і засоби, планування, контроль і оцінка результатів діяльності та умови її здійснення.

Сучасні підходи до СРС як до провідної, а у найближчому майбутньому й основної форми навчання, в умовах інформаційного суспільства вимагають розробки нового змісту, принципів, методів, форм і засобів реалізації процесу організації самостійної роботи студентів.

Одним із основних шляхів удосконалення змісту освіти є широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Різноманітні аспекти впровадження ІКТ у навчальний процес привертала увагу багатьох дослідників. Дидактико-педагогічні та методичні проблеми інформатизації навчального процесу вивчали В. Болтянський, В. Беспалько, М. Жалдак, В. Монахов, Ю. Рамський, В. Розумовський, О. Співаковський

та ін. У працях Ю. Машбиця, В. Зінченка, Н. Тализіної тощо. досліджувалися психолого-педагогічні аспекти використання інформаційних технологій у навчальному процесі. Ними з'ясовано, що інформаційно-комунікаційні технології, підвищуючи активність пізнавальної діяльності студента, призводять до перебудови навчального процесу в бік самостійних форм навчання зі скороченням кількості лекцій і семінарів. З іншого боку, у дослідженнях О. Пехоти, Є. Полат, І. Прокопенка, Г. Селевка з'ясовано, що використання ІКТ вносить суттєві зміни в організацію самостійної роботи студентів, місце якої у навчальному процесі значною мірою зумовлюється технологією, що використовується для навчання, типом навчальної системи і шляхами її застосування, а також тим, які навчальні функції покладаються на комп'ютер у конкретній навчальній ситуації. Отже, новим поштовхом до розвитку теоретичних і практичних питань, пов'язаних із організацією самостійної роботи студентів, є активне впровадження у навчальний процес ідей комп'ютерного навчання, застосування під час самостійної роботи засобів інформаційно-комунікаційних технологій.

До того ж, як показали дані констатувального експерименту, в умовах традиційної організації навчання більшість студентів на низькому рівні володіють уміннями працювати самостійно: їхній рівень характеризується як низький у 31,5%, середній – у 48,4%, високий – у 19,1% студентів. Аналіз вищенаведених даних дослідження засвідчив: відсутність установки на самостійне оволодіння навчальним матеріалом; індиферентне ставлення студентів до організації самостійної роботи та розвитку особистих професійно значущих якостей; неусвідомленість змісту завдань самостійної роботи, зумовлених новою концепцією освіти в рамках Болонського процесу. Встановлено, що в реальних умовах досить часто застосовуються такі методи і прийоми самостійної роботи, які призводять до зниження мотивації самостійної навчальної діяльності, гальмуючи розвиток у студента уміння самостійно виконувати навчальної дії, зменшуючи можливість самостійного переходу від постановки навчального завдання до адекватної навчальної дії, від навчальної дії до відповідного їй самоконтролю і самооцінки. Отже, проблема організації самостійної роботи студентів постає реальним практичним завданням, яке потребує вирішення, а необхідність розробки комплексу завдань, спрямованих на підвищення ефективності цього процесу, вимагає перебудови організації навчально-виховного процесу, орієнтованого на досягнення цієї мети засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Результати констатувального експерименту засвідчили необхідність спеціальної організації самостійної роботи студентів, спрямованої на запровадження відповідних педагогічних інновацій професійного спрямування. На думку студентів (91,2%), необхідно

внести зміни в організацію самостійної роботи студентів, які пов'язані із запровадженням модульно-рейтингової організації навчального процесу та широким впровадженням при цьому інформаційних технологій у навчальний процес.

Але застосування підходів, спрямованих на часткове вирішення певних методичних та змістових складових у рамках діючих схем, традиційних технологій, методів і форм навчання, не дає можливості повною мірою забезпечити підвищення ефективності процесу організації самостійної роботи студентів. Розв'язання цього завдання можливе через використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій як одного із важливих інструментів методологічної, змістової й організаційної перебудови системи освіти. Адже саме вони мають необмежені можливості для інновацій, що сприяє їх застосуванню в процесі організації самостійної роботи студентів.

У другому розділі **“Організація самостійної роботи студентів в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій”** розроблено та теоретично обгрунтовано модель організації самостійної роботи засобами інформаційно-комунікаційних технологій, визначено особливості використання різних типів засобів інформаційно-комунікаційних технологій, виявлено педагогічні умови ефективної організації самостійної роботи засобами ІКТ, проаналізовано стан готовності студентів до використання ІКТ у самостійній роботі.

Під час дослідження обгрунтовано положення про те, що технологічний підхід до навчання ставить за мету організувати навчальний процес, спираючись на задані вихідні установки, де засоби інформаційно-комунікаційних технологій дають змогу повною мірою розкрити їхні дидактичні функції, реалізувати закладені у них потенційні навчальні можливості.

На основі застосування системно-діяльнісного підходу нами була розроблена структурно-функціональна модель організації самостійної роботи студентів із використанням ІКТ, яка включає зміст, структуру, функції, умови її здійснення. Складовими компонентами самостійної роботи студентів є мотиваційно-цільовий, змістовий, процесуальний, контрольний-коригуючий та оцінювально-результативний компоненти, які мають певні особливості в нових умовах діяльності (рис. 1).

Основним елементом системи є *мета і завдання СРС*, які із застосуванням ІКТ набувають двох важливих характеристик: ієрархічності та діагностичності. Вони обумовлюють визначення рівня вивчення навчальної дисципліни, її розділу (модуля), теми, навчального питання.

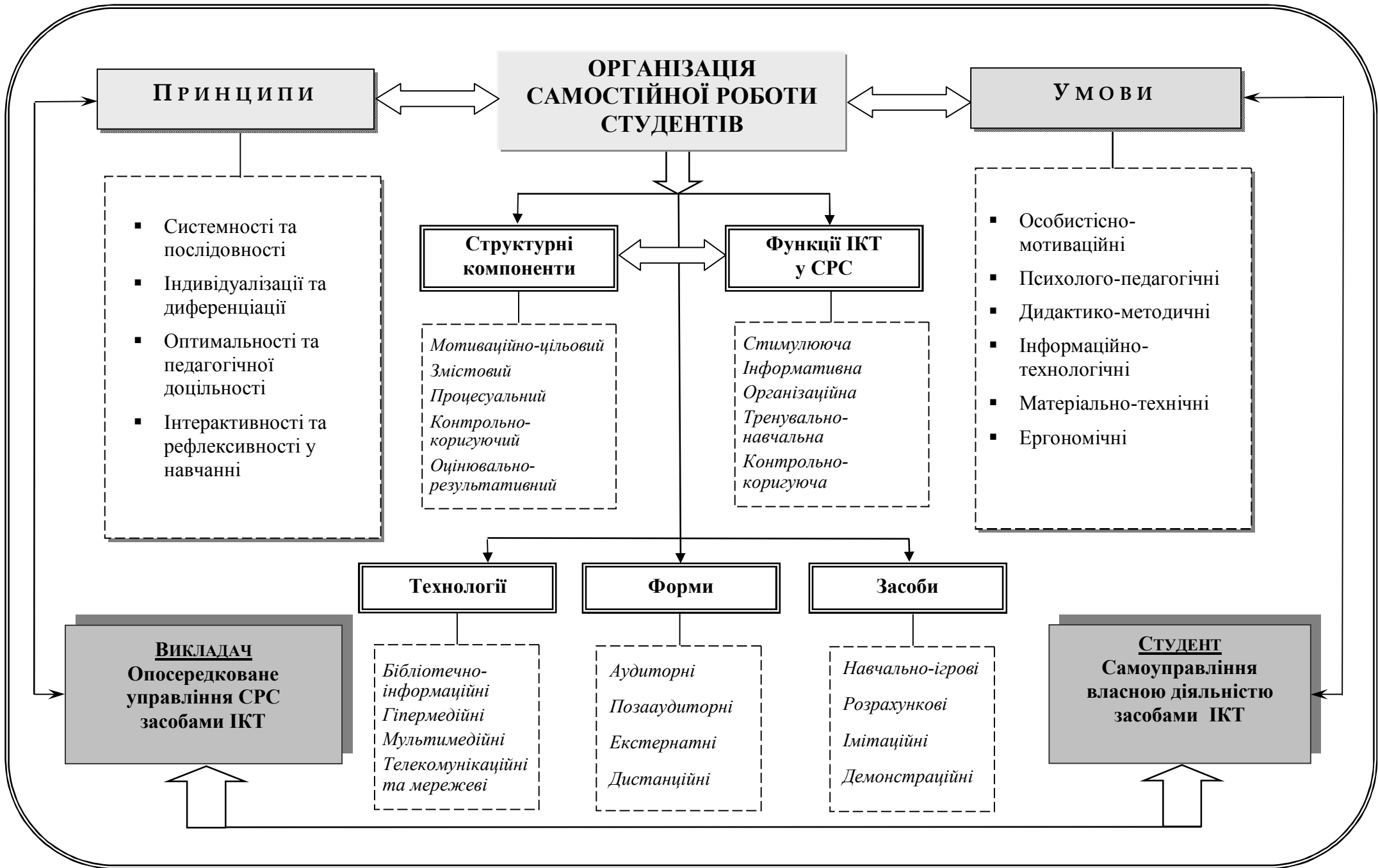

Рис. 1. Модель організації самостійної роботи студентів засобами ІКТ

Зміст СРС із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій полягає у розробці комп'ютерно-, професійно та особистісно-орієнтованих дидактичних матеріалів. Під час дослідження нами була розроблена та теоретично обґрунтована навчально-методична система завдань, яка включала: навчально-розвивальні, пізнавально-практичні, технологічні, діагностичні, спонукально-активізуючі, світоглядно-виховні види завдань

Із використанням ІКТ у самостійній роботі студентів відбувається збільшення кількості та методів представлення навчальних завдань, призначених для самостійного опрацювання. Зокрема з'явилася можливість використання студентами у самостійній роботі спеціальних завдань на планування та контроль самостійної навчальної діяльності, в яких прямим продуктом виступає формування вміння визначати стратегію розв'язання, планувати процес виконання діяльності, контролювати його, знаходити і виправляти помилки. При цьому виключково важливою виявилася можливість використання в процесі самостійної роботи завдань на рефлексію діяльності, прикладом якої є опис стратегії своїх міркувань після того, як завдання було виконано.

Операційно-діяльнісний (технологічний) компонент безпосередньо відображає процесуальну сутність самостійної діяльності студентів та реалізується через використання різноманітних видів інформаційно-комунікаційних технологій. До них належать: автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи, гіпермедійні, мультимедійні, телекомунікаційні та мережеві технології. Принциповим стало й те, що використання засобів ІКТ потребує і нових форм організації навчального процесу, за яких студенти, самостійно виконуючи завдання, здобувають знання, забезпечуючи тим самим самостійність своєї навчальної діяльності. Такий підхід змінює статус студента, що усвідомлює себе суб'єктом навчання, який здатний самостійно приймати певні рішення та забезпечувати їх реалізацію.

Контроль, оцінювання та корекція припускає одночасне здійснення контролю за ходом вирішення поставлених завдань навчання з боку викладача і самоконтролю за правильністю виконання навчальних операцій самими студентами, оцінювання педагогами та самооцінювання студентами результатів навчання. В умовах застосування ІКТ з метою контролю використовується система тестових завдань, а сам контроль все більше переходить у самоконтроль.

Аналіз багатофункціональності комп'ютера, досвіду використання комп'ютерних програм дозволив визначити основні функції використання ІКТ в організації самостійної роботи студентів: *стимулюючу, інформативну, організаційну, тренувально-навчальну, контрольну-коригуючу.*

Впровадження експериментальної моделі в навчальний процес здійснювалося із

урахуванням таких принципів: *системності та послідовності, індивідуалізації та диференціації, інтерактивності та рефлексивності у навчанні, оптимальності та педагогічної доцільності.*

Для ефективного впровадження моделі організації самостійної роботи студентів за допомогою засобів ІКТ створювалися педагогічні умови, серед яких домінуючими були *особистісно-мотиваційні, психолого-педагогічні, дидактико-методичні, інформаційно-технологічні, матеріально-технічні, ергономічні.*

У дисертації подано критерії для визначення рівнів інформаційної підготовки студентів, отримано такі дані: високий рівень сформованості основних компонентів інформаційно-технологічної підготовки студентів відзначено у 43,8% респондентів, середній – у 41,4%, низький – у 14,8%. Це дало підстави стверджувати, що в переважній більшості інформаційно-технологічний компонент підготовки до використання засобів ІКТ сформований, але необхідність його вдосконалення є очевидною.

Вивчення рівнів готовності студентів до використання засобів ІКТ для реалізації завдань самостійної роботи показало, що практично відсутня розбіжність між самооцінкою і оцінкою вмінь застосовувати засоби ІКТ у самостійній роботі (високий – 25,14%, середній – 41,8%, низький – 33,06% та 25,08%, 44,12% і 30,8% відповідно), що свідчить про адекватну оцінку рівня вмінь цього виду. Низький рівень готовності студентів зумовлює потребу вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців практично застосовувати засоби ІКТ у самостійній роботі.

У третьому розділі **“Ефективність впровадження моделі організації самостійної роботи студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій”** відповідно до мети, гіпотези та теоретичної частини дослідження сформульовано завдання, викладено методика та основні етапи педагогічного експерименту, описано його результати, експериментально перевірено ефективність моделі організації самостійної роботи студентів за допомогою засобів ІКТ.

Дослідно-експериментальна робота проводилася протягом 2002-2007 рр. Усього дослідженням було охоплено 380 студентів 2-4 курсів освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” (189 студентів експериментальних груп і 191 студент контрольних).

Розроблена та апробована в Державному університеті інформаційно-комунікаційних технологій та інших ВНЗ України система організації самостійної роботи студентів за допомогою засобів ІКТ вимагала певних нововведень у навчально-виховний процес та управління ним, а саме:

– *змістових* – таких, що передбачають зміни у структуруванні за змістом та обсягом навчального матеріалу, призначеного для аудиторного і позааудиторного опрацювання,

що, в свою чергу, зумовлювало потребу в розробці відповідного навчально-методичного забезпечення для автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем, гіпермедійних, мультимедійних, телекомунікаційних та мережевих технологій;

– *організаційних* – таких, що реалізуються в організаційно-методичному забезпеченні самостійної роботи студентів засобами комплексного застосування ІКТ та створення чіткої системи контролю за її результатами;

– *технологічних* – таких, що вимагають створення відповідного навчально-методичного середовища із використанням електронних підручників, Інтернет та гіпермедійних технологій тощо.

Експертна оцінка ефективності розробленої моделі організації самостійної роботи студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій відбувалася за такими критеріями:

1) якість знань, умінь і навичок студентів навчальних дисциплін (рівень засвоєння знань з навчальних дисциплін);

2) рівень розвитку мотиваційної сфери особистості, прагнення студентів до самостійної пізнавальної діяльності;

3) рівень розвитку пізнавальної активності, самостійності, креативних здібностей студентів;

4) якість оцінювання та самооцінювання ступеня задоволеності студентів організацією самостійної роботи за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій.

Оцінка ефективності системи самостійної роботи студентів здійснювалося за кількісними та якісними показниками, їх динамікою, порівнянням результатів у експериментальних та контрольних групах.

У дослідженні було визначено вплив різних видів інформаційно-комунікаційних технологій на ефективність самостійної роботи. Встановлено, що використання *автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем*, яке обумовлене багатоаспектністю пошукових можливостей (ключові слова, контекстний пошук, дати, авторські інформаційні дані, посилання на інші книги і т. п.) та необхідністю знати відображені в них істотні для вирішення пошукового завдання властивості інформаційних об'єктів, підвищує відповідальність студентів за результати навчання, спрямовує їхню увагу та стимулює самостійний пошук. Це активізує самостійну пізнавальну діяльність студентів, дозволяє їм під час самостійної роботи швидко і компактно отримувати необхідну інформацію.

У результаті дослідно-експериментальної роботи встановлено, що використання *мережевих технологій та телекомунікацій* надає доступ студентам до значного обсягу інформаційних ресурсів. Розгалужені пошукові можливості мережевих систем дають змогу оперативно знаходити потрібну інформацію, допомагають перейти від звичайного отримання інформації до активної участі студента в її пошуку. Ця обставина дала можливість змінити саму концепцію інформаційного забезпечення та дозволила здійснити принципово новий підхід до організації самостійної роботи студентів.

Визначено, що необхідною передумовою процесу використання мультимедійних технологій є включення всіх видів аналізаторів до процесу сприймання запропонованого матеріалу, що розширює можливості подання матеріалу, дозволяє підвищити наочність навчання, забезпечує свідоме засвоєння знань, формування вмінь та навичок.

Дослідженням встановлено, що *гіпертекстові технології*, поєднуючи у собі завдання на розуміння і предметні мікрозадачі, моделюють способи роздумів через зіставлення різних позицій. Ця обставина спонукає студентів до самостійного розв'язування мікрозадач та оцінки запропонованих рішень, стимулює розумову діяльність, пізнавальний інтерес до навчального процесу, що дає можливість зробити висновок про вплив використання гіпертекстових технологій на вдосконалення самостійної роботи студентів.

У дослідженні встановлено, що використання *електронних контролюючих програм* з метою діагностики, контролю, моніторингу якості навчальних досягнень під час самостійної роботи дає можливість збільшити об'єктивність контролю, скоротити витрати часу на проведення контролюючих заходів, отримати зворотній зв'язок, що сприяє підвищенню ефективності самостійної роботи студентів.

У процесі дослідження підтверджено, що впровадження засобів ІКТ у самостійну роботу студентів призводить до суттєвої зміни статусу студента в навчальному процесі, який активно організовує свій власний навчальний процес, визначає індивідуальну траєкторію в освітньому середовищі.

Упродовж формувального експерименту встановлено: студенти експериментальних груп, навчаючись протягом року за експериментальною системою та технологією, тяжіють у процесі навчання до відносно широкого обрання інформаційних джерел, віддаючи перевагу електронним підручникам, мультимедійним технологіям із використанням інформаційно-комунікаційних мереж; студенти контрольних груп своїми пріоритетними інформаційними джерелами вважають навчальні та навчально-методичні посібники, особисті конспекти з навчальних дисциплін, а лише потім – електронні підручники, бази даних тощо.

Процентне співвідношення студентів контрольних та експериментальних груп за ефективністю впливу ІКТ на організацію самостійної роботи студентів представлено у табл. 1.

Таблиця 1.

**Вплив засобів інформаційно-комунікаційних технологій
на ефективність самостійної роботи студентів (%)**

Критерії	Якість знань, умінь навичок з навчальних дисциплін		Сформованість мотиваційної сфери особистості		Сформованість професійно та особистісно значущих якостей майбутнього	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Рівні						
Високий	34,92	21,99	44,97	26,7	29,1	17,8
Середній	47,09	30,37	46,04	40,31	49,76	43,46
Низький	17,99	47,64	8,99	32,98	21,16	38,74

Ефективність організації самостійної роботи із використанням засобів ІКТ підтверджують отримані результати експериментального дослідження. В експериментальних групах якість знань, умінь навичок з навчальних дисциплін склало на високому і середньому рівнях було в 82,1% студентів, у 91,1% студентів відзначається високий та середній показник розвитку мотивації, позитивного прагнення до самостійної роботи засобами ІКТ, у 79,1% студентів – розвиток професійно значущих якостей особистості: самостійності, ініціативності, активності. В контрольних групах (КГ) ці показники нижчі: 53,02%, 68,04% і 62,15% відповідно. Аналіз результатів дослідження показує, що рівень навчальної успішності студентів експериментальних груп зріс у 1,6 рази, мотивації – у 1,4 рази, розвитку самостійності, активності, ініціативності – у 1,2 рази. У контрольних групах відповідні рівні майже не змінилися. Це свідчить про те, що запропонована нами технологія використання засобів ІКТ для організації СРС під час впровадження її в експериментальних групах виявилась ефективною.

За результатами рейтингу студенти експериментальних груп виявили більш високий рівень готовності до самостійної роботи. Високий і середній рівень сформованості вмінь організувати самостійне навчання продемонстрували 93,12% студентів, інформаційної підготовки – 90,6% студентів. У студентів контрольних груп ці показники складають 55,37% та 78,21% відповідно. Отже, є підстави вважати, що цілеспрямоване використання

інформаційно-комунікаційних технологій сприяє ефективній підготовці студентів до самостійної роботи.

Заключний зріз засвідчив, що 13,97% студентів змінили низький рівень навчальної мотивації на середній та високий. Лише 8,99% студентів залишилися працювати на низькому рівні. Виявлена пряма залежність між результатами самостійної роботи та інформаційною підготовкою студентів (коефіцієнт кореляції коливається від 0,82 до 0,9).

У процесі дослідження встановлено, що формування у студентів мотивації до самостійної роботи засобами ІКТ відбувається за рахунок оволодіння ними сучасними інформаційними технологіями. Аналіз результатів свідчить, що для студентів із високим та середнім рівнем сформованості інформаційної культури характерний високий та середній рівні мотивації до самостійної роботи засобами ІКТ. Наявність сформованої інформаційної підготовки студентів сприяє оптимізації самостійної роботи. У ході експерименту брався до уваги і зворотний шлях: робота над розвитком у студентів навчальної мотивації, у тому числі інтересу до оволодіння засобами ІКТ, відображається на інформаційно-технологічній підготовці студентів. Групі студентів із середнім рівнем сформованості інформаційної культури відповідає середній і високий рівень мотивації до самостійної роботи, по закінченню експерименту – середній, тобто проявляється тенденція до зниження інтересу. Недостатньо сформована операційна основа не сприяє розвитку мотивації. Більшість студентів із низьким рівнем сформованості інформаційної культури мають середній та низький рівень інтересу до самостійної роботи, що пояснюється складністю її виконання. З іншого боку, відповідним чином організована СРС із використанням засобів ІКТ впливає на розвиток інформаційно-технологічної підготовки студентів. Про це свідчить зростання інформаційної підготовки студентів експериментальних груп на 12,07%.

Однією із характеристик самостійної роботи студентів є ступінь задоволеності ними цим видом освітньої діяльності. Показник індексу задоволеності у студентів експериментальних груп складає 0,63, а у студентів контрольних груп – тільки 0,36, що вдвічі нижчий, ніж у студентів ЕГ.

Педагогічний експеримент з метою перевірки ефективності моделі самостійної роботи студентів за допомогою засобів ІКТ надав можливість сформулювати такі дидактично значущі вимоги: професійна спрямованість самостійного навчання і використання комп'ютерної техніки, комплексність використання комп'ютерних технологій, доступність і поступове зростання рівня складності навчальних завдань у самостійній роботі та видів технічного забезпечення, оволодіння студентами уміннями та навичками організації самостійної навчальної діяльності та вільне використання засобів ІКТ.

За рахунок включення у самостійну роботу студентів засобів ІКТ підвищується успішність засвоєння навчальних дисциплін, зростає зацікавленість самостійним опануванням знаннями, досягається підвищення самостійності, активності, ініціативності у навчанні, а тому можна зробити висновок, що педагогічний експеримент підтвердив гіпотезу дослідження, а наведені факти свідчать про ефективність запропонованої нами й експериментально перевіреної моделі організації самостійної роботи студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

ВИСНОВКИ

У дисертації обґрунтовано теоретичні та методичні основи організації самостійної роботи студентів, її систему, запропоновано інноваційну технологію організації самостійної роботи з використанням засобів ІКТ, здійснено експериментальне дослідження ефективності організації самостійної роботи з використанням засобів ІКТ. Результати дослідження підтверджують гіпотезу, покладену в його основу, а реалізовані мета й завдання дають можливість зробити висновки і рекомендації, що мають теоретичне та практичне значення в організації навчального процесу у вищих навчальних закладах України.

Аналіз результатів дослідження надав можливість зробити такі **висновки**:

1. Науковий аналіз проблеми організації самостійної роботи у вищій школі показав, що вона є пріоритетною в дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних учених та має сприяти перегляду теоретичних та методичних засад підготовки фахівців у вищих навчальних закладах. Доведено, що в умовах вищих навчальних закладів існує реальна можливість для ефективно організації самостійної роботи студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

2. У дисертаційному дослідженні доведена необхідність зміни ролі самостійної роботи в процесі навчання і професійної підготовки, її змістового, організаційного та методичного вдосконалення. Таким чином, проблема організації самостійної роботи студентів засобами ІКТ постає реальним практичним завданням, яке потребує свого вирішення, а виконання комплексу завдань, спрямованих на поліпшення процесу організації СРС засобами ІКТ, вимагає перебудови організації навчально-виховного процесу, орієнтованого на досягнення поставленої мети.

3. Розроблена експериментальна модель організації самостійної роботи студентів із використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій, яка сприяла підвищенню активності пізнавальної діяльності студентів, призвела до перебудови навчального процесу за рахунок самостійних форм навчання, що дає нові можливості у

вирішенні теоретичних і практичних питань, пов'язаних з організацією самостійної роботи студентів.

Визначено основні функції використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації самостійної роботи студентів, а саме: надання студентам доступу до інформаційно-довідникових ресурсів комп'ютерної мережі; підвищення ефективності управління самостійною роботою; вдосконалення контролю і самоконтролю самостійної пізнавальної діяльності студентів; стимулювання інтересу, потреби у виконанні поставлених завдань у самостійній роботі.

Досліджено особливості використання різних типів інформаційно-комунікаційних технологій та визначено їхній вплив на ефективність самостійної роботи. Встановлено, що процес організації самостійної роботи студентів за допомогою стандартного програмного забезпечення підвищує активність у навчанні та інтерес до самостійного вивчення навчальних предметів.

Доведено, що використання телекомунікаційних та мережевих технологій спрямовує студента на свідоме засвоєння знань у процесі виконання завдань професійної спрямованості; підвищує результативність підготовки майбутніх фахівців, формує самостійність уже на початкових етапах навчання у вищому навчальному закладі, що дає можливість розкрити значний гуманітарний потенціал наукових дисциплін, пов'язаний із формуванням самостійного наукового світогляду, розвитком логічного і творчого мислення, формуванням суспільної свідомості та свідомого ставлення до навколишнього світу.

З'ясовано, що використання гіпермедійних та мультимедійних технологій, у тому числі й електронних підручників, забезпечує формування цілісного сприймання і розуміння процесів та явищ на основі широкого залучення банків даних, вільного доступу до інформаційних джерел, обробці великих обсягів інформації; дозволяє самостійно досягати навчальних цілей шляхом візуалізації процесу розв'язання проблеми, оперативного пошуку інформації при вирішенні навчально-пізнавальних завдань, можливості самостійно оцінити оптимальність варіантів їхнього вирішення.

Підтверджено, що впровадження засобів ІКТ у самостійну роботу студентів призводить до суттєвої зміни статусу студента в навчальному процесі, який активно вибудовує свій власний навчальний процес, визначає індивідуальну траєкторію в освітньому середовищі.

5. Встановлено, що ефективність організації самостійної роботи залежить від професійної спрямованості самостійного навчання і застосування комп'ютерної техніки, комплексного використання комп'ютерних технологій, доступності й поступового зростання рівня складності навчальних завдань у самостійній роботі та видів технічного

забезпечення, оволодіння студентами уміннями і навичками організації самостійної навчальної діяльності та вільного використання засобів ІКТ.

Підвищенню рівня готовності студентів до використання інформаційно-комунікаційних технологій у самостійній роботі студентів сприяло впровадження спецкурсу “Організація самостійної роботи студентів з використанням інформаційних технологій”.

6. Доведено, що впровадження інформаційно-комунікаційних технологій сприяє повнішому оволодінню студентами системою знань та вмінь, розвиває творчу спрямованість пізнавальної діяльності студентів, допомагає формуванню відповідних професійних і особистісних якостей. При цьому використання засобів ІКТ у навчальному процесі вищого закладу освіти виступає не самоціллю, а педагогічно виправданим підходом, що повинен розглядатися, насамперед, в плані педагогічних переваг порівняно з традиційними технологіями організації самостійної роботи.

Узагальнення педагогічного досвіду та практичні результати експериментальної роботи стали підтвердженням висунутого припущення про те, що ефективність організації самостійної роботи студентів підвищиться, якщо в систему організації самостійної роботи будуть включені інформаційно-комунікаційні технології: автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи, гіпермедійні, мультимедійні, телекомунікаційні та мережеві технології тощо.

Проведене дослідження не претендує на повноту вирішення всіх питань організації самостійної роботи студентів за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій. Перспективи науково-дослідницької роботи вбачаємо в розкритті проблем, пов'язаних із самостійною роботою в умовах дистанційного та екстернатного навчання студентів, інтенсифікацією науково-пошукової діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій, професійної готовності випускників спеціальностей до використання засобів ІКТ у майбутній професійній діяльності.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ І ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКЛАДЕНІ У ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ:

1. *Бойко Н. І.* *Форми та шляхи організації самостійної роботи студентів* // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Ужгород, 2001. – С. 10–13.

2. *Бойко Н. І.* *Форми та шляхи організації самостійної роботи студентів-фахівців у сфері зовнішньоекономічних відносин* // Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції УАЗТ. – К., 2001. – С. 227–231.

3. *Бойко Н. І.* Особливості організації самостійної роботи студентів при вивченні правознавчих дисциплін // Збірник наукових статей КНТЕУ. – К., 2002. – С. 200–206.

4. *Байраківський А. І., Бойко Н. І.* Особливості самостійної роботи студентів в умовах запровадження комп'ютерних технологій у навчальному процесі // Болонський процес: трансформація навчального процесу у технології навчання: Матеріали III міжнародної науково-методичної конференції ДУІКТ. – К., 2006. – С. 247–251.

5. *Бойко Н. І.* Кредитно-модульна система як засіб інтенсифікації організації самостійної роботи студентів // Наукові записки: Збірник наукових статей НПУ імені М. П. Драгоманова. – Вип. 68. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – С. 53–57.

6. *Бойко Н. І.* Основні педагогічні аспекти використання інформаційних технологій та технологій дистанційного навчання в самостійній роботі студентів // Наукові записки: Збірник наукових статей НПУ імені М. П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – Випуск 71. – С. 63–69.

7. *Бойко Н. І.* Інформаційно-пошукові технології як засіб оптимізації самостійної роботи студентів // Наукові записки: Збірник наукових статей НПУ імені М. П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – Випуск 72. – С. 70–78.

АНОТАЦІЇ

Бойко Н. І. Організація самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2008.

Дисертаційне дослідження присвячене вирішенню проблеми удосконалення самостійної роботи студентів як провідної форми навчання в умовах Болонської декларації. У дисертації обґрунтовано теоретичні та методичні основи організації самостійної роботи студентів, її систему, запропоновано інноваційну технологію організації самостійної роботи, здійснено експериментальне дослідження ефективності організації самостійної роботи засобами ІКТ.

У дисертації розроблено модель організації самостійної роботи із застосуванням засобів ІКТ. Визначено основні функції використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації самостійної роботи студентів. Досліджено особливості використання різних типів інформаційно-комунікаційних технологій та визначено їх

вплив на ефективність самостійної роботи. Обґрунтовано можливість застосування визначених типів ІКТ для удосконалення організації самостійної роботи студентів

Доведено, що впровадження інформаційно-комунікаційних технологій сприяє більш повному оволодінню студентами системою знань та вмінь, розвиває творчу спрямованість пізнавальної діяльності студентів, допомагає формуванню відповідних професійних і особистісних якостей.

Основні результати дисертаційної роботи знайшли своє практичне впровадження в навчальному процесі вищих навчальних закладів України.

Ключові слова: самостійна робота студентів, організація самостійної роботи студентів, засоби інформаційно-комунікаційних технологій, структурно-функціональна модель організації самостійної роботи студентів, принципи та умови організації самостійної роботи студентів із використанням засобів ІКТ.

Бойко Н. И. Организация самостоятельной работы студентов высших учебных заведений в условиях использования информационно-коммуникационных технологий. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования / Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2008.

Диссертационное исследование посвящено решению проблемы усовершенствования самостоятельной работы студентов как ведущей формы обучения в вузах в условиях Болонской декларации.

В диссертации обоснованы теоретические и методические основы организации самостоятельной работы студентов, её систему, предложены новые подходы к организации самостоятельной работы, проведено экспериментальное исследование эффективности организации самостоятельной работы с использованием информационно-коммуникационных технологий (ИКТ).

В диссертации разработана модель организации самостоятельной работы студентов с использованием средств ИКТ, составляющими компонентами которой являются: целевой, содержательный, операционно-деятельностный (технологический), контрольно-регулирующий и оценочно-результативный компоненты. Определены основные функции использования ИКТ в организации самостоятельной работы студентов: стимулирующая, информационная, организационная, учебно-тренинговая, контрольно-корректировочная.

Исследованы особенности использования различных типов ИКТ, а именно: автоматических, библиотечно-информационных систем, гипермедийных,

мультимедийных, телекоммуникационных и сетевых технологий; определено их влияние на эффективность самостоятельной работы студентов. Обоснованы возможности определенных типов ИКТ для усовершенствования организации самостоятельной работы студентов.

Внедрение экспериментальной модели в учебный процесс осуществлялось с учетом следующих принципов: системности и последовательности, индивидуализации и дифференциации, интерактивности и рефлексивности, оптимальности и педагогической целесообразности.

Для эффективного внедрения модели организации самостоятельной работы студентов с использованием информационно-коммуникационных технологий создавались необходимые педагогические условия, среди которых ведущими были: личностно-мотивационные, психолого-педагогические, дидактико-методические, информационно-технологические, материально-технические, эргономические.

Установлено, что эффективность организации самостоятельной работы зависит от профессиональной направленности самостоятельного обучения и использования средств ИКТ, доступности и постепенного возрастания уровня сложности учебных заданий в самостоятельной работе, видов технологического обеспечения, овладения студентами умениями и навыками самостоятельной учебной деятельности.

Повышению уровня готовности студентов к использованию средств ИКТ в самостоятельной работе способствовала разработка и внедрение спецкурса “Организация самостоятельной работы студентов с использованием ИКТ”. В исследовании доказано, что внедрение информационно-коммуникационных технологий способствует более полному овладению студентами системой знаний, умений и навыков, развивает творческую направленность познавательной деятельности студентов, способствует формированию соответствующих профессиональных и личностных качеств. При этом использование средств ИКТ в учебном процессе вуза выступает не как самоцель, а как педагогически целесообразный подход, который рассматривается, прежде всего в плане инновационности педагогического процесса в сравнении с традиционными технологиями организации самостоятельной работы. Доказано, что целенаправленное использование средств ИКТ положительно воздействует на процесс организации самостоятельной работы студентов, а также на ее результативность как в дидактическом так и профессионально-технологическом аспектах.

Ключевые слова: организация самостоятельной работы студентов, средства информационно-коммуникационных технологий, модель организации самостоятельной работы, принципы и условия организации самостоятельной работы студентов с

использованием средств ИКТ.

Bojko N. I. Formation of skills and abilities of pedagogical university students independent work by means of library technologies. – Manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of pedagogical science, on a speciality 13.00.04 – theory and methods of professional education / The National M. P. Dragomanov Pedagogical University. – Kyiv, 2008.

The thesis contains results of theoretical and experimental researches into a problem of activating the process of forming skills and habits of self-dependent work with usage of new informational technologies (NIT) in practice of a higher pedagogical educational institution.

The state of a problem of preparation of the students to self-educational work and its management was analyzed. The factors which influence process of formation of skills and habits of self-educational work were reviewed. The process of formation of skills and habits of self-educational work is divided into three large units: motivational, technological and organizational. The motives of intellectual prompting are the most reliable basis of fastening and further development of cognitive concern in self-educational work, and for effective process of formation of skills and habits of self-educational work it is necessary to model general methods of cognitive activity, which are constructed on the oriented fundamentals of operating of the third or fourth level, which one then should be a subject of a special digestion. The feasibility of definite types of NIT for activating the process of forming skills and habits of self-educational work is justified. The method of introduction them into educational process of the higher school is developed. The basic results of the dissertation have found the practical application in the educational process of National Dragomanov Teacher's Training University.

Key words: forming of skills and habit self-educational work, self-dependent educational activity, self-dependent research activity, new informational technologies.